

İSMAİL EMRE ile SOHBET

Zapteden: Şevket Kutkan

— Allah bizi niçin yarattı?

Emre: Kendini görmek için. İnsan Allah'ın aynasıdır. Seyyid Nizamoğlu Seyfullah isminde bir mutasavvıf şair şöyle der: “*Ayine-i ilâhi, didar-ı evliyadır.*”

— Peki, yarattığını niye yok ediyor?

Emre: Biz öyle zannediyoruz. İnsanlar Allah'tan ayrılırken, Allah bize: “*Hadi yallah, ruh!*” demiş. Bizim ruhlarımız Allah'ın böyle bir emrine benzer. Kuran'da da öyle denmiyor mu? *Ve yes'eluneke anirruhi min emr-i Rabbi* (Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar; de ki: Ruh, Rabbimin bir emridir).

Ama Allah bizi kendinden ayırıp bu âleme sevk ederken irade veriyor. Biz bu iradeyi neye kullanırsak ona sarf eder, tüketiriz. Ama bu iradeyi Allah'ı aramaya sarf edersek, bir gün onu bulur ve onda yok oluruz. Allah'ta yok olmak, başka şeylerde, başka ahlâklarda mahvolup haşrolmak gibi bir yok olmak değildir. Asıl gerçek varlık, gerçek varoluş Allah'ta yok olmaktır. Ama akıl bunu anlayamaz; çünkü beşer akli bu büyük mesele karşısında çocuk durumunda ve çocuk anlayışındadır.

Bizim gerçek bizliğimiz, içinde kan dolaşan bu vücut değildir. Ama akıl böyle zanneder. Hâlbuki biz, yani asıl biz bu vücudun içinde muvakkaten duracak olan bir idrak, bir anlayışız. Vücut bu anlayışın elbisesidir. Akıl büyüyüp çocukluktan kurtulunca bunun böyle olduğunu anlar. Annemizle babamız, kendileri çocukken yani her ikisi de beşer yaşlarındayken evlenselerdi, bizi dünyaya getirebilirler miydi? Hâlbuki her ikisinin de o yaşlarında da tenasül uzuvları vardı; fakat tenasül hali, yani şehvet yoktu. Zamanla akl-ı baliğ oldular ve biz dünyaya geldik.

İşte çocuk olan akıl da böyle sizin gibi sormaya başlayınca büyümeğe, akıl baliğ olmaya başladı demektir. Bu meseleyi de ancak o zaman anlayabilir. Ve nihayet Allah'ta yok olur. Ama bu yokluk diğer yokluklar gibi değildir.

Yok olduğumuz varlık yani Allah, ebedi ve ezeli olduğu için biz de onunla birlikte ebedi ve baki oluruz. Haddizatında madde bile yok olmaz. Hele insanda her şey mevcuttur.

Allah'ta yok olmak, ortadan kaybolmak, ölmek demek değildir. Allah'ta yok olmak, insanın Allah'ın kudret ve kuvveti karşısında aczini bilmesidir.

Sizin oldukça tahsiliniz var. Gel gelelim vücudunuzun bir zerresinden haberiniz var mı? Midemizi çalışırken durdurmak istesek durdurabilir miyiz? Vücudumuzdaki canlı mahlûkların, mikropların yiyeceklerinden, içeceklerinden, dillerinden yani nasıl anlaştıklarından haberimiz

var mı? O halde, bütün bu tahsilimize ve bilgilerimize rağmen hemen hiç bilmediğimiz bir âlem karşısındayız demektir.

İşte böyle bir tefekküre dalıp düşünürken bir “aciz ilmi” zuhur eder. Her şeyi yapan ve idare eden bir büyük kudret mevcut olduğunu anlarız; işte o zaman insana bir şey bahşolunur ki bunu ne kalem ne de kelâm anlatabilir. Sırtımızdan ağır bir yük inmiş gibi aklımızda ve vicdanımızda bir hafiflik hissederek.

— *Allah kendini niçin görmek ihtiyacında olsun?*

Emre: Zevkinden. Siz kendinizi görmek için elinizle yapmış olduğunuz bir aynaya bakmıyor musunuz?

— *Biz zaafımızdan bakarız.*

Emre: Hayır, güzelliğinizi görüp zevk almak için bakarsınız; hatta bu bakış ve görüşte gurur bile vardır. Allah kimseyi yaratmasaydı, kim bilecekti Allah'ı?

— *Allah kendi büyüklüğünü bilelim diye bizi yaratıyor da, bazı yarattıklarına niçin bu fırsatı vermiyor? Mesela bazı çocuklar daha sabi iken ölüyorlar. Allah'ı bilmek onların da hakkı değil mi?*

Emre: Siz ana rahmine beş milyon kardeşinizle beraber geldiniz; onlar mahvoldu gitti, siz insan oldunuz. Onlardan sorgu sual sorulur mu? Onların hepsi insan olsaydı, beşeriyetin ve dünyanın hali nice olurdu? Ağaçtaki bütün yaprakların meyve olmasına imkân var mı? Demek ki böyle olmasında bir hikmet var.

— *Neden bazı kimseler sakat doğuyor; bazıları fakir doğuyor?*

Emre: Bunlar hep birer çeşittir, renktir. Bazıları da milyoner doğuyor. Onların da milyoner doğmasını önlemek mümkün mü? Zenginlik insanı kalb huzuruna ulaştırmaz ki... Birçok milyonerler kalben kim bilir ne kadar kederlidirler...

En büyük saadet manevi zevktedir. Büyük adamların çoğu çocukluklarında fakirlik içinde büyümüşlerdir. Fukaranın benliği az olur. İhtiyaç insanı hafifleştirir; hafif insan da ilâhi zirveye tırmanmasını kolayca becerir.

— *Sakat insan manevi zevki tadamıyor; bunda ne kabahati var?*

Emre: Kabahat, onun ya anasında ya babasındadır. Dedesi koruk yer, torununun dişi kamaşır.

— *Hâlbuki hareketinin cezasını herkes kendi çekmeli. Fiilinden dolayı, hem o fiili yapanı mesul tutuyor, hem de o fiille hiç alakası olmayan toruncağıza ceza çektiriyor, bu olur mu?*

Emre: İnsanın çekeceği ceza ve mesuliyet “ahlâka ait” olan mesuliyet ve cezalardır. O fiilin manevi ve ahlâki olan ceza ateşi, sakat torunun kalbini yakmamıştır ki... Sakatlık ceza değildir.

Öyle sakat insanlar vardır ki, zevklerine payan yoktur; öyle de sağlam insanlar vardır ki, kalbleri çatır çatır yanar.

Mesela kendini beğenmiş, mağrur bir insan, kendinden daha güzel, daha bilgili birini görünce başlar azap çekmeğe. Hâlbuki Allah'ı bilen bir insanın azabı kalmaz.

— *Siz bir ilim ve zevk kuyusu eşmişsiniz su çıkarmışsınız. Aynı suyu içmek için başkasının da zahmet edip kuyu kazmasına lüzum yok diyorsunuz. Bir ebedi zevkten söz ediyor mutasavvıflarda; fakat ne olduğunu söylemiyorlar.*

Emre: Onlar herkese anlatacaklar ama “hal” kelâmı anlatılmaz ki... Soran, “kendileri gibi” olmalı ki, anlayabilsin.

Bu iş sözle anlaşılrsa, işte Kuran; Araplar anlıyor mu Kuran'ı? Allah, Ben Kuran'ı anlayasınız diye gönderdim diyor, biz okuyup üfürüyoruz.

Demek ki anlamak için okumuyoruz. Yunus Emre bir çobanken, bak neler yapmış... İşte bu “hal”dir.

— *Kelâm kâfi değilse, kuyunuza gelenlere nasıl anlatacaksınız?*

Emre: Yeter derecede kâfi değil. Demin dedik ya, “akıl büyüdükçe anlar bu işi” diye... Büyüyünce hal zuhur eder. Sorar sormaz anlaşılrsa, anlaşılan şeyin kıymeti kalmaz.

— *Halin tecellisi için, bunu peşin bir fikir olarak kabul etmek icap ediyor; bu ise insanlara bir tuhaf gelir.*

Emre: Gelebilir. Gelirse, inanmaz; herkesin inanması da icap etmez. Bir insanın içinde bu hal varsa, oraya doğru yürür.

Birçok hükümdarlar, sadece kavga etmişler; onlardan ölümlerinden sonra istifade edilmiş mi? Manevi eserleri var mı?

Hâlbuki Yunus Emre'den hala istifade ediyoruz. Yunus Emre'nin resmini yapmışlar; tamam kendisi. Yapılan resimler, hakikaten Yunus Emre'ye benziyor; ama Mevlana'nın resimleri kendine benzemez.

Yunus'un resmini yapan ressam, Yunus'un haline değil, kendi resmine âşık. Âşık olduğu şey de kendinde mevcut; kaleminden olduğu gibi çiziliyor. Ressam Yunus'un haline âşık olsaydı, o hale de kavuşabilirdi.

— *Mecmuada bazı şeyler anlatıyorsunuz; demek kelâm ifade edebiliyor.*

Emre: Amaan, ne diyorsun... Bilen, herkese anlatmak istiyor. Elinden gelse soranın, arayanın gözüne, kalbine dolduracak ama...

— *Belki daha açık anlatabilirsiniz?*

Emre: Oku Hoca! Son doğuşu; cevap orda...
(Şevket Kutkan doğuşu okur)

Gamı hazmedersen, himmet sendedir;
Arif de olursan, cennet sendedir
Mevla uzak değil, Cibril beraber
Kulağın duyarsa, Ahmed sendedir

Şefkati bilirsən, ümmet sendedir
Settarül'uyubsun, devlet sendedir
Gözünü, kalbini edersen temiz
Yetmiş iki derler, millet sendedir

Kendini mahveyle, cihan sendedir
Keramet denilen burhan sendedir
Sana göstermeyen arzuyla emel
Nice defineler, nihan sendedir

Kalbini anlarsan, Hicaz sendedir
Daima istersin, muraz sendedir
(Salât-ı Daimun): her hareketin
Sırlara bürünmüş namaz sendedir

Eğer toprak olsan, mihrap sendedir
Gökten indirilen Kitap sendedir
Yüzünün perde si yansa ateşte
Hicaza örtülen nikap sendedir

Savmı bildi isen, İmam sendedir
(Noksanı tükenmiş tamam), sendedir
(Emre)! Sen yüzünü döndür Mevla'ya
Ebedi bozulmaz nizam sendedir

Zapteden: N. Özbek Saat: 12.55

— *Her şey sendedir, diyor. Arif olmak için merhalelerden geçmeli diyorsunuz; bu yolu sarih olarak göstermiyorsunuz...*

Emre: Göstermesi de zor, görmesi de. Şöyle anlatalım: Bakın, sizin arzu ve isteğiniz getirdi beni buraya. Hâlbuki evde yayla hazırlığı vardı. Benim o hazırlığa yardım etmeyi bırakıp buraya geleceğimi anlayınca, evdekilerin yüzleri hep ekşidi.

Demirhanede de öyle. Müşteriyi bırakırsın, bu hali soranlarla meşgul olsun. Ama bu sözlerim şikâyet değil. Belli ki bir hizmet yapılmak isteniyor; fakat göstermesi zor.

— *Görmek bizim için zor ama göstermek sizin için zor değildir.*

Emre: Bilakis; sizinki kolay... Doğum anaya mı zor, çocuğa mı?

— *Anaya.*

Emre: Çocuk doğduktan sonra ana ona ne hizmetler eder, ne zahmetler çeker onun için. Ama ana bundan zevk alır. Bazı hanımların çocukları olmaz da, çocuğumuz olsun diye neler yapmazlar. Hâlbuki ne yapacaksın çocuğu? Başına bir yük... Seni bütün dünya zevklerinden mahrum eder. Ama dinlemez, ille çocuk ister.

Hız. Muhammed de doğarken "Ümmetim," diyor, ölürken "Ümmetim," diyor. Biz de onun tam manasıyla ümmeti olursak, bu hal bizde de zuhur eder.

— *Siz bu hali Hz. Muhammed'e bağlıyorsunuz ama bunlar Yunan filozoflarının eserlerinde aynen var.*

Emre: Fakat tekâmül etmiş halde değil. Hz. Muhammed onları inkâr etti mi?

— *Çıkardığınız "İç Kaynak" mecmuasında okudum; bir papazla konuşmuşsunuz. Bir ara papaza "Gözüme bak, sana İsa'yı göstereyim," demişsiniz. Baksaydı İsa'yı gösterecek miydiniz?*

Emre: Evet.

— *Ama keramet, mucize gibi şeyler iyi değil diyorsunuz?*

Emre: Ona lâzımdı. Kendisine bir lütuf ve şefkat olacaktı bu. Çünkü o an o sözleri söyleyen ben değildim. O kudret söylemişti.

— *Tasavvufta bir "Enel Hak" var...*

Emre: Enel Hak diyenin, söylerken bu sözü kulağı duyuyorsa, o kimse Firavundan başka bir şey değildir. Söylediği Enel Hak'ı kulağı duymuyorsa, o kimsenin ağzından söyleyen, Allah'tır.

İki kişi Enel Hak demiştir: Firavun ile Mansur. Mansur'a kimse kötü nazarla bakmıyor, hâlbuki Firavunu kimse sevmiyor. Çünkü o, nefsanî arzularını yapabilmek için "Ben Allah'ım," demiştir.

— *Bir masanın üzerine, biri suyla dolu diğeri de boş bir bardak koyalım. Uzaktan bakarsak ikisi de bir, ikisi de birbirine benzer görülür. Fakat yaklaşıncaya içinde su olanı fark ederiz. Enel Hak diyen, o boş bardağa benzer. Bir hoca böyle bir teşbih yapmış.*

Emre: Hak olan Mansur'un vücudu değildir. Fakat o sözü Mansur'un diliyle söyleyen Hak'tır. Mansur kendi benliğini boşalttıktan sonra, bardağa vurunca ses çıkar. Boşaltmasaydı Enel Hak sesi çıkmazdı.

— *Hoca, "Enel Hak demekle Mansur, Hakk'ın kendisi olmamıştır," demek istiyor.*

Emre: Yoo, Hakk'ın ta kendisi olmuştur. Ama dikkat edelim ki Hak olmuştur, Allah değil. Hak, Rab, Gaffar... Bunlar hep birer sıfattır, ancak Allah Zat'tır. Allah herhangi bir kimsenin ağzından da "Ben Hakkım–Enel Hak" diyebilir.

Siz Kuran okusanız, Allah'ın kelâmı sizin ağzınızdan çıkmış olmaz mı? Bu okuduğunuz ayetler içinde Allah, Enel Hak demişse söyleyen siz misiniz, Allah mı? Elbette Allah'tır, ama sizin ağzınızdan çıkmıştır bu söz.

— *Amerika'da bazı kimseler Edison'u Allah olarak kabul ediyorlarmış.*

Emre: Hayır. Elektrik ışığı, insanın kabrini yani aklını ve vicdanını ışıtabilir mi? Hâlbuki Hz. Muhammed'in ışığı bizimle ebediyen beraberdir.

— *Ruh hakkında ne düşünüyorsunuz? Var ya da yok diyenler var.*

Emre: Ruhsuz insan yaşayamaz. Ama bir zaman gelir ki ruh da yok olur, *küllü men aleyha fan ve yebkaa vechü Rabbike zülcelali vel'ikram* hali tecelli edince, o zaman her şey fani, yani yok olurmuş. Bu her şeyin içinde ruh da var. İnsan Allah'ta fani olunca, ruhu da Allah'a karışır.

— *Kâmil olmamışsak?*

Emre: Çalışırsak oluruz, neden olmayalım? Ama bu yolda çalışmazsak, zorla olmaz bu iş. Hz. Muhammed bile, bu hali istemeyen en yakınlarına şefkat edebildi mi?

— *Demek pek az kimseye nasip olmuş...*

Emre: Nasip diye bir şey yok. Nasip olsa, Allah rüşvet yiyen bir hâkime benzemiş olur.

— *Bir kısım insanlar için bu cemale erme mümkün olmuyor...*

Emre: İstemiyor, çalışmıyor da ondan.

— *Bunlar yeniden dünyaya mı gelecek?*

Emre: Hayır.

— *O halde bu kemale ermemiş insanların ruhları ne olacak?*

Emre: Nemize gerek? Bunun gibi, insan aklının alamayacağı, halledemeyeceği neler var... Bunlarla uğraşırsak yolumuzdan kalırız. Siz kendi yolunuzu görmeye çalışın. Nemize lazım kemale ermeyen ruhlar?

İnsanların hemen bütün azaları ön taraftadır. Niçin? Geri kalmasınlar, hep ileri gitsinler diye. Yalnız defî hacet edecek azamız geridedir; o da göz görmesin diye. Biz kendi halimize bakalım; çünkü herkes kendi halinden ve fiilinden mesuldür.

— *Kemale eren ruhlar cennete, ermeyenler de cehenneme; öyle mi?*

Emre: Narı da Hak, nuru da...

— *Kadere inanalım mı?*

Emre: Mukadderat değil mi bu kader dedikleri? Biz cüzüz, Allah küll. Her şeyin bir cüzü vardır bir de küllü. Kader de böyledir. Ben bir adamı öldüreyim; sonra da bunu Allah'ın takdirine bağlayayım... Olur mu böyle şey? Böyle olsaydı Kuran bize kötü fiilleri yasak eder miydi? Ama şuradan giderken, damın kenarından saksı düştü, birini öldürdü... İşte bu Allah'tandır.